

BOLALIK DAVRIDA OVQAT HAZM QILISH JARAYONING ANATOMIK-FIZIOLOGIK XUSUSIYATLARI.

*Bolalar kasalliklari propodevtikasi kafedrası assistenti **Umarova M.S***

Toshkent Davlat Tibbiyot universiteti 2-pediatriya va tibbiy

biologiya fakulteti 2 -pediatriya 301-guruh talabasi

Abdullayeva Durdona Uktambek qizi.

Email: durdonaabdullayeva650@gmail.com

Tel: +998 88) 087 - 04 – 12

Annotatsiya: Ushbu maqola bolalik davrida ovqat hazm qilish jarayoning anatomik va fiziologik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Bolalarda oshqozon-ichak tizimi tuzilishi va funksiyalari kattalarnikiga nisbatan farq qiladi: oshqozon hajmi kichik, me'dadadagi motorika tez-tez va qisqa intervallar bilan sodir bo'ladi, shuningdek, fermentlarning miqdori va faolligi yoshga mos tarzda rivojlanadi. Maqolada bolalikda hazm tizimining o'sish va rivojlanish bosqichlari, oshqozon shirasining tarkibi, ichak mikroflorasi va ovqat qilish jarayoning yoshga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari pediatriya amaliyotida bolalar ovqatlanishini tushunish, oziqlanishni to'g'ri tashkil etish va hazm tizimi bilan bog'liq muommalarni aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: bolalar, hazm tizimi, oshqozon, ichaklar, fiziologiya, anatomiya, ovqat hazm bo'lishi, chaqaloqlar, pediatriya, oziqlanish, sog'lom rivojlanish, gigiyena, ich qotish, qayt qilish, qusish va boshqalar.

Ovqat hazm qilish jarayoni inson organizmi uchun muhim biologik funktsiya bo'lib, bolalik davrida uning o'sish va rivojlanishdagi roli katta. Bolalarda oshqozon-ichak tizimi kattalarnikiga nisbatan kichik hajmli,

ammo funksional jihatdan faol bo'lib, medadagi motorika tez-tez va qisqa intervallar bilan sodir bo'ladi. Shu bilan birga, oshqozon shirasining tarkibi va fermentlarning faolligi yoshga mos tarzda rivojlanadi, ichak mikloflorasi esa ovqat hazm qilish va immun tizimini qo'llab-quvvatlaydi. Bolalikda ovqat hazm qilish jarayoni kattalarnikiga nisbatan sezilarli farqlar ko'rsatadi, bu esa oziq moddalarni so'rilish tezligi, metabolism va organizmning umumiy rivojlanishiga ta'sir qiladi.

Hazm tizimining anatomic va fiziologik xususiyatlarini tushunish pediatriya amaliyotida bolalar bolalar ovqatlanishini to'g'ri tashkil etish, sog'lom rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va hazm tizimi bilan bog'liq muommolarni aniqlash uchun zarurdir. Shu bilan birga, bolalarda oziqlanish tartibi, metabolism va hazm tizimining rivojlanish bosqichlari o'rganilishi sog'lom o'sish uchun muhim ahamiyatga egadir.

Mazkur mavzuni chuqur o'rganish maqsadida bir nechta ilmiy va o'quv manbalardan foydalanildi. Asosiy ma'lumotlar "Bolalar kasalliklari propodevtikasi" fanidan olindi. Ushbu manbada bolalar, xususan, chaqaloqlar organizmidagi hazm tizimining anatomik-fiziologik xususiyatlari yoritilgan. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda oshqozon hajmi juda kichik, me'da shirasining kislotaliligi past va fermentlar faolligi yetarlicha shakllanmagan bo'ladi, shuning uchun dastlabki oylarda ona suti eng mos oziqlanish manbai hisoblanadi.

"Bola organizmining rivojlanish anatomiyasi va fiziologiyasi" nomli o'quv qo'llanmada chaqaloqlarning oshqozon-ichak tizimi bosqichma-bosqich rivojlanishi, me'dadagi motorika va ichak mikloflorasining shakllanish jarayoni haqida ilmiy ma'lumotlar keltirilgan. Bu manbalarga ko'ra, chaqaloqlarda ovqat hazm qilish kattalarnikiga qaraganda sezilarli farq qiladi va barcha jarayonlar yoshga mos tarzda rivojlanadi.

Professor A.A. Xo'jayevning "Pediatriyada anatomik va fiziologik xususiyatlari" kitobida chaqaloqlarda hazm tizimining yetilish jarayoni, ferment faolligi va oshqozon-ichak motorikasi tahlil qilingan. Bu manbaga ko'ra, chaqaloqlarda hazm tizimi organlari funksional jihatdan nozik bo'lib noto'g'ri oziqlanish turli dispeptik holatlarga - ich qotishi, meteorizm, diareya va dispepsiyaga olib kelishi mumkin.

Shunday qilib, adabiyotlarni o'rganish chaqaloqlarda ovqat hazm qilish tizimining anatomic-fiziologik xususiyatlarini chuqur anglash, yoshga mos ovqatlanish rejimlarini belgilash va sog'lom rejimlarini belgilash va sog'lom rivojlanishni qo'llab quvvatlashda muhim ahamiyatga egadir.

Og'iz bo'shlig'i:

Og'iz bolalarda oziq moddalarni qabul qilish va dastlabki hazm jarayonini boshlash uchun muhimdir.

Tishlarning rivojlanishi sut tishlari bilan boshlanadi, bu esa ovqatni chaynashga yordam beradi.

So'lak tarkibida amilaza fermenti mavjud bo'lib, u kraxmallarni parchalashda ishtirok etadi.

Halqum:

Ovqatni qizilo'ngachga yo'naltiruvchi organ.

Bolalarda halqum organi elastik va kichik bo'lib, yutish refleksi rivojlanmagan chaqaloqlarda ovqatni ehtiyotkorlik bilan yutish zarur.

Qizilo'ngach:

Oshqozonga oziq moddalarni yetkazuvchi muskul va shilliq qavatli naycha. Peristaltika yordamida oziq me'daga o'tkaziladi.

Chaqaloqlarda reflekslar hali yetilmagan, shuning uchun qayt qilish holatlari ko'proq uchraydi.

Oshqozon:

Oshqozon hajmi kichik, chaqaloqlarda 30-60ml, kattalarnikidek emas.

Me'da shirasining kislotaliligi past, pepsin fermenti faolligi yoshga qarab ortadi.

Oshqozon motorikasi tez-tez va qisqa intervallar bilan sodir bo'ladi.

Ingichka ichak:

Oziq moddalarni so'rilish uchun asosiy organ.

Ichak shiliq qavati villi va microvilli bilan qoplangan bo'lib, yuzasi kattalashgan.

Chaqaloqlarda villi va microvilli qavati to'liq rivojlanmagan, shuning uchun so'rilish biroz sekinlashgan.

Yog'on ichak:

Suv va elektrolitlarni so'rish hamda qattiq najas hosil qilish markazi.

Ichak mikroflorasi rivojlanadi, bu esa hazm jarayonini yaxshilaydi va immunitetni qo'llab-quvvatlaydi.

Chaqaloqlarda microflora yaxshi rivojlanmagan, shu sababli diareya va ich qotish holatlari ko'p uchraydi.

Hazm tizimi bilan bog'liq kasalliklar:

Og'iz shilliq qavatining yallig'lanishi - stomatit

Tishlarning chiqishi bilan bog'liq og'riqlar - sut tishlar chiqqanda chaqaloqlarda og'riq va biroz ishtaxaszlik kuzatiladi.

Gastroezofageal reflex - me'dadagi kislota qizilo'ngachga chiqishi natijasida qayt qilish, qusish, ovqatga qiziqmaslik kuzatiladi.

Gastrit – oshqozon shirasining kislotaliligi oshishi yoki infeksiya natijasida chaqaloqlarda qusish, ishtaxaszlik va meteorizm kuzatiladi.

Dispepsiya – oshqozonning normal hazm faoliyatining buzilishi.

Malabsorbsiya sindromi - oziq moddalarni so'rilmaligi; chaqaloqlarda o'sish sustligi, vazn yetishmovchiligi kuzatiladi.

Ich qotish – ichak motorikasi sekinligi yoki ovqat tolasi yetishmasligi natijasida yuz beradi.

Bolalarda hazm tizimi kattalarnikidan ancha farq qiladi. Ular tug'ilgan paytdan boshlab asta sekin rivojlanib boradi. Oshqozon, ichaklar, jigar va boshqa organlar funksional jihatdan to'liq shakllanmagan bo'lgani sababli, parhezga, to'g'ri ovqatlar tanlashga va gigiyenaga alohida e'tibor berish zarur. Bolalar hazm tizimini bilish pediater shifokorlar uchun muhim, bu bilimlar orqali turli kasalliklarni oldini olish, ularni erta aniqlash va to'g'ri davolash imkonini beradi. Shunday qilib, bu maqolam orqali bolalarda hazm tizimida bo'ladigan turli xil o'zgarishlar va kasalliklarni yoritib beritishga harakat qildim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. "Bolalar kasalliklari propodevtikasi" - kitobi. Toshkent pediatriya tibbiyot insituti.
2. O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirligi. "Pediatriyada gigiyena va ovqatlanish normalari" - qo'llanma, 2019.
3. Internet manbalari: www.pediatriya.uz, www.med.uz
4. A.A. Xo'jayevning "Pediatriyada anatomic va fiziologik xususiyatlar" kitobi.